

SADRŽAJNO I KONSTRUKTIVNO

Dana 20. studenoga 2010. u maloj dvorani Kazališta lutaka, na Sceni Travno, održan je stručni skup pod nazivom Folklorna struka u folklornom okružju. Izlaganja su održali Goran Knežević (Povijest folklorne struke), Marica Tadin (Položaj folklorne struke u Dalmaciji), Senka Jurina (Odnos folklorne struke i nadležnih kulturnih ustanova), Ivica Gregurec izlagao je na temu *Prijepori folklorne struke i vodstava folklornih ansambala (skupina)*, dok je Andrija Ivančan održao izlaganje pod naslovom *Dosadašnja praksa vrednovanja rada folklorne struke*. Nakon skupa, održan je i okrugli stol, na kojem su bili Tihomir Krmek, Stjepan Perko, Marica Tadin, Tonči Tadin, Senka Juri-

na, Goran Škrlec, Dario Tomek, Nenad Milin, Stanko Mihajlović, Andrija Ivančan, Goran Knežević, Ivica Gregurec, Krešimir Plantak, Pjerino Horvaćanin, Dario Grčić, Danijela Jurac, Damir Kremenić, Mirjana Valter i Goran Ivan Matoš.

Nakon svakog do sada održanog stručnog skupa Hrvatskog društva folklornih voditelja i koreografa nameće se utisak kako bi takva okupljanja trebala biti puno češća, jer ima brojnih tema o kojima bi valjalo diskutirati. Vrlo zanimljiva, konstruktivna i kvalitetna rasprava iznjedrila je nekoliko jedno-glasno prihvaćenih stajališta i zaključaka. Način i vrednovanje folklornih izvedbi od strane postojećih stručnih komisija nikako ne mogu biti prihva-

ćeni kao objektivni i vjerodostojni, te se predlaže da se članovi društva u svojim sredinama angažiraju da u prosudbenim komisijama obavezno budu uvršteni selektori našeg društva. Naglašena je važnost folklornih voditelja - stručnjaka, jer jedino u sredinama gdje postoji stručan rad napreduje i folklorni amaterizam. Istaknuto je da upravo zbog toga u pojedinim hrvatskim gradovima nema gradskih folklornih ansambala. Naglašeno je poslovično nerazumljivanje folklorne struke i potreba od strane društveno političke nomenklature u organizaciji određenih folklornih događanja gdje se nastoji, svjesno ili nesvjesno, trivijalizirati i obezvrijediti tradicijska kultura.

Goran Knežević

ODNOS FOLKLORNE STRUKE I NADLEŽNIH USTANOVA U KULTURI

Senka Jurina

U zagorskom kraju folklorna struka još uvijek nije prepoznata, stimulirana i društveno vrednovana. Programske smjernice za razvoj folklornog amaterizma smišljaju političari koji u pravilu nemaju ni minimalne spoznaje i iskustva o takvoj kulturno umjetničkoj djelatnosti. Vrlo rijetko prihvaćaju savjete i prijedloge od struke, uslijed čega se događaju čudne i nejasne inicijative kao npr. osnivanje folklornih grupa u svakom selu i zaseoku, ali bez razmišljanja o neophodnosti stvaranja i pronalaženja stručnih osoba koji će ih voditi. Tako se sve prepušta stihiji odnosno neiskusnim amaterima i vodstvima društva koja sukladno svom znanju - neznanju velike državne novce troše na kvazi folklorne voditelje.

Znanje – neznanje, uspjeh – neuspjeh, takve dvojbe ne opterećuju političare jer bitno je zadovoljiti formu i glasačima podastri svoje plemenite namjere.

Struka teži ka otkrivanju cjelovitosti opusa pučkog glazbenog i plesnog stvaralaštva, umjetničkom oblikovanju tradicijske građe svojeg kraja, postavljanju autorskih koreografija, kao i podastiranju svog rada kritikama eminentnih folklornih stručnjaka. Takve aktivnosti donose uspješnost ansamblu i voditelju uglavnom unutar folklornog miljea. Za lokalne okvire, kada se folklorno djelovanje kvalitetom nastoji izdignuti iz prosječnosti cjelokupne zajednice, tada uspješnost donosi čak otegotne okolnosti. Ambiciozni i uspješni voditelji postaju nepredviđeni teret strukturama vlasti jer neminovno temeljem ostvarenih rezultata rada iziskuju povećavanje troškova djelovanja, stječu svojevrsnu popularnost i naklonost sugrađana koja zasjenjuje politička dostignuća. Budući da izostaju minimalni uvjeti za nastavak tendencije rasta kvalitete rada, motivacija pada i tad mnogi voditelji posrću, prepuštaju se letargiji koja im osigurava opstojnost ali ne i napredak. Srećom,

zahvaljujući iznimnoj tvrdoglavošti, znanju i sklonosti stjecanja novih saznanja, te ulaganjem vlastitih sredstava pojedinaca kao predstavnika struke folklorno stvaralaštvo s umjetničkim konotacijama nije iščezlo.

Ipak, u posljednje vrijeme, na području Krapinsko-zagorske županije otvoren je izvjestan prostor za djelovanje folklorne struke koje strukture vlasti podupiru. U projektima osmišljenim na osnovi istraživanja regionalne folklorne građe i trdije, ali izvan konteksta kulturno-umjetničkog amaterizma, struka je priznata. Za sada Županija financira nekoliko projekata s folklornom tematikom namijenjenih širokom krugu korisnika, kojima je cilj u sadržajnom i izvođačkom smislu kvantiteta i regionalni karakter. U tim slučajevima struka ima podršku, ali ne zato što je prepoznata, već su prepoznati projekti za kakve kvazi voditelji nemaju ni znanja ni sposobnosti.

Iz svega navedenog status folklorne struke na razini lokalnih vlasti projicira se kroz KUD: "Uz nešto Kulturno, od Umjetničkog ništa, važno je samo Društvo."

Položaj folklorne struke u Dalmaciji

Kad govorimo o položaju folklorne struke u Dalmaciji, moramo to analizirati kako iz same struke tako i s gledišta šire zajednice u kojoj struka djeluje. Analizirajući broj društava (reproduktivnih i izvornih), te podatke o voditeljima, umjetničkim voditeljima i koreografima u Dalmaciji, možemo zaključiti da je struka neprepoznatljiva u širim krugovima, nepriznata u folklornim krugovima i trenutno se njom bavi vrlo mali broj ljudi. Sve navedeno možemo potkrijepiti slijedećim podacima.

U Dalmaciji djeluje 18 folklornih društava koji plešu koreografirani folklor i 20 izvornih folklornih skupina. O njihovom radu, programu, nastupima i djelovanju ovom prilikom nije potrebno govoriti. U Hrvatskom društvu folklornih koreografa i voditelja prijavljeno je svega 11 članova iz Splitsko-dalmatinske županije. Od toga su dvije osobe stručni voditelji, jedan član je voditelj jadranske plesne zone te jedan umjetnički voditelj i koreograf.

Pitanje koje se samo po sebi nameće glasi - tko su voditelji i kakav je njihov status u ostalih 27 folklornih skupina. Kako folklorne skupine same odabiru voditelje to su najčešće

- najbolji plesači

- isti voditelji angažirani u više društava
- bez riješenog statusa (voditelj, stručni voditelj, umjetnički voditelj...)
- bez stručne spreme (odnosno odslušanog seminarara barem jedne plesne zone)

Uprave društava najčešće same biraju voditelje, na temelju njihove spoznaje o tome kakve kvalitete treba imati voditelj bez javnog natječaja. No, zasigurno se na takav natječaj ne bi nitko ni prijavio. Kako dakle, voditelj folklorne grupe može biti bilo tko, to nam potvrđuje činjenicu da je folklorna struka nepriznata u društvu.

Institucije koje financiraju folklorne skupine (uprave gradova, sponzori i tvrtke), još uvijek ne traže uvid u rad i troškove, a još manje vrednuju i kontroliraju rad voditelja. Važno je za što manje uloženi sredstva dobiti što više, stoga ne vode brigu da li društvo isplaćuje honorar za voditelja, glavno da folklorna grupa ima nastupe, a nazivi njihovih tvrtki pojave se na plakatu ili programu koncerta. Dakle, stručnu osobu koja je uvježbala članove i pripremila program koncerta za širu javnost ostala je neprepoznatljiva.

Status voditelja promijenit će se u onom trenutku kad naše društvo odredi tko je za što odgovoran. Do tada možda će se dogoditi samo neka loša koreografija ili krivi korak, ali na sreću ne i neka veća nesreća kao u slučaju dječjih igraonica.

Marica Tadin, Kaštel Kambelovac

„KONTESE“ I „KASKADERKE“

(PRIJEPORI FOLKLORNE STRUKE I VODSTVA FOLKLORNIH SKUPINA)

Kada sam počeo pisati o ovoj temi, nametnula su mi se neka pitanja potaknut vlastitim putem od osnivača KUD-a preko „Ivice za sve“ do osobe koja se je zahvalila na suradnji jer je bila nepodobna za „kontese“, a pun nerazumijevanja za „kaskaderke“. Takve dvije skupine postoje u svakoj folklornoj skupini, samo je pitanje kako se zovu.

Tko može biti voditelj/ica, folklorne skupine? Što je i kakav njegov, njezin, posao? Tko može biti u vodstvu folklornih skupina? Što je i kakav njihov posao? Što to sve zapravo znači? Za početak bi napomenuo da je svaka folklorna skupina, bez obzira radi li se o ansamblu ili izvornoj skupini, propisala statutom što je i koja obveza voditelja ili voditeljice, te vodstva folklorne skupine. Što je skupina manja to je obveza voditelja/ice veća. (Zbog jednostavnosti pisanja služiti ću se nazivom voditelj, bez obzira o spolu.) To je, često, samo na papiru, ali u svakodnevnom životu je to sasvim drugačije. Biti voditelj folklorne skupine je, po mojem mišljenju, Sizifov posao koji se radi iz vlastitog zadovoljstva dok se od iste želje ne izgori. „Voditelj tako može biti bilo tko, kako da je to neka obveza.“ rekle bi „kontese“, a „kaskaderke“ bi i htjele to poreći, ali nemaju pravo glasa.

„Voditelj je epicentar događanja, on mora biti educiran. Prepušten je sam sebi te uči na greškama. Za rad mu je potreban autoritet... Rad u ansamblu mora biti kvalitetno osmišljen te voditelj mora znati kako izgleda sezona, tj. plan rada i nastupa. Mora upoznati ansambl sa strategijom kako će se to realizirati. On ovisi o izvođačima kako bi se zadano realiziralo. Cijela slika ansambla dobiva se preko njega, ali i izvođača koji se moraju maksimalno potruditi. Kako bi se zadano moglo realizirati, treba prvo snimiti stanje u ansamblu nakon pauze. U prvom redu se misli na ljetnu pauzu jer je duža. Provjeriti fizičku pripremljenost, vrijeme za plesače i svirače... za svaku sezonu treba postaviti prioritetne točke prema kojima ovisi izgled sezone...“ (A. Ivančan: „Metode rada s reproduktivnim ansamblima“, Zimska škola hrvatskog folklora, Crikvenica, 2009).

Problem počinje od voditelja. Postoje voditelji i kvazi-voditelji. Obje skupine gaje ljubav prema tradicijskoj kulturi samo iz različitih pobuda. U većini slučajeva to izgleda ovako. Dok se voditelji trude zadovoljiti osnove kriterije struke i žele izvući maksimum iz skupine suprotstavljajući se vodstvu folklornih skupina i samim članovima pokušavajući stvoriti vlastito autorsko djelo, kvazi-voditelji talasaju gledajući vlastiti interes i kako uz što manje posla preurediti tuđe autorsko djelo udovoljavajući pojedincima. Tko zapravo čini vodstvo folklornih skupina? U prvom redu su tu sami članovi skupine, lokalni moćnici i političari,

opet „kontese“ i „kaskaderke“. Tko su članovi folklornih skupina? Sumještani koji su različiti, pojedinci koje treba „natjerati“ da budu jedna jedinstvena grupa, naravno, shvaćate „kontese“ i „kaskaderke“. Koliko je zastupljena struka? Malo ili gotovo nikakva. Naći zajednički govor je stvarno teško, a suprotstaviti im se znači sam sebi presuditi. Jaz između „kontese“ i „kaskaderke“ je nezaobilazan.

U početku su svi puni elana i želje za napretkom. To traje tako dugo dok se ne dođe do prvog problema, a prvi problem je prvi nastup. Novaca nema, kao i obično, vodstvo je „spriječeno zbog osobnih poslova“, i cijeli teret spada na voditelja i mali dio članstva koje želi pomoći, a niti sami ne znaju kako. Voditelj sve sam „posloži“ kako je najbolje mogao. „Kontese“ su nezadovoljne jer nisu dobile najreprezentativnije narodne nošnje, a „kaskaderke“, pa tko njih pita. Ako je sve uspjelo, evo i vodstva da ga se barem vidi i podijeli oduševljenje, i opet nestane. Tako započinje kotrljanje onog Sizifovog kamena. Vodstvo folklornih skupina je tu negdje, ali nigdje konkretno. Ako je i nešto poduzelo, samo je još više povećalo masu kamena.

Steći nova poznanstva, nabaviti narodne nošnje, pripremiti sve za nastup, namaknuti novce, obaviti razgovor u poglavarstvu,.... ili nešto treće, tko će? Voditelj naravno, on ima vremena, a i plaćeni su mu seminari. Učini li nešto krivo, slijede packe vodstva folklorne skupine koje se opet pojavilo poput Feniksa iz pepela. „Seminari su i tako provodi na koje nitko ne želi ići jer imaju privatne obveze.“ reče kontesa. „Kaskaderka“ ne misli tako, ali može samo tužno pogledati voditelja i suosjećati s njim.

„Svi u okolici plešu „Bunjevac“, mogli bi i mi.“ Tko će i kako plesati, nije važno, samo je važno da pokažemo ostalima da i mi možemo. (obratite pozornost na naziv). Voditelj poznaje mogućnosti svoje skupine, ali je li to važno? Vodstvo skupine i „kontese“ neće se poslije, ili vrlo rijetko, susresti s članovima folklorne struke. Voditelj sve više tone u neobranom grožđu. Plan rada i nastupa, u samom početku je teško ostvariti, jer postoje struje - svaka vuče na svoju stranu i jedini koji to koliko toliko može izgledati je voditelj. Svako sljedeće izgladivanje je još veći kamen. Tako se agonija nastavlja i voditelj ostaje autoritet koji nije nikome po volji.

Postaviti nešto na scenu je tada utopija jer nakon istraživanja na terenu, razgovara s bakicama, sakupljanja materijala po muzejima, traženja savjeta od struke... je uzaludan posao. Svi imaju nešto za dodati ili oduzeti pa čak i vodstvo skupine koje se poput Feniksa odnekle izrodilo. Ono je ipak samo sebi dovoljno.

Vodstva folklorne skupine se sastalo na poziv

voditelja, „kontese“ vode glavnu riječ, „kaskaderke“ nisu dovoljno dobre da prisustvuju „cijenjenom skupu“. Voditelj je tu sporedna stvar, problemi će se riješiti sami od sebe. Vodstvo ne rješava probleme jer je samo na papiru, ili se bavi poslovima „rekla, kazala“ i podilaženja „kontesama“. I sada s kojim pravom voditelj mijša „kontese“ i „kaskaderke“ i određuje tko će se na sceni pojaviti u kojoj narodnoj nošnji i na kojoj poziciji. „Kontese“ moraju biti u prvom redu jer one su ipak produžene ruka voditeljstva skupine. One sve znaju, kako se pleše, kao se drži u pojedinom plesu, kako se odijeva koji dio narodne nošnje... Postaju nedodirljive i njihova riječ je riječ vodstva skupine. „Kaskaderke“ mogu biti sretno što su primljene u „elitno“ društvo kao i sam voditelj. Sve njegovo vrijeme uloženo na usavršavanje i istraživanje je mrtvo slovo na papiru. Možda je problem što je naknada za sve bilo stručno usavršavanje koje je na dobrobit cijele skupine. „To su i tako provodi“, ponovi „kontesa“.

Kraj šestog mjeseca i neočekivani pozivi za nastupe u devetom mjesecu u dva manja mjesta izvan županije i jedno izvan granica Hrvatske. Dovoljno vremena da se sve pripremi. Vodstvo za mala mjesta nema vremena, i opet voditelj odradi cijeli posao, naravno za „kaskaderke“ jer je „kontesama“ ispod časti da se pojave jer nema crvenog tepiha. One su ipak same sebi dovoljne. Kada se treba ići „preko grane“ svi su tu: vodstvo, „kontese“, „kaskaderke“. Ne možete vjerovati koliko članova ima na probama. Voditelj određuje što će se i tko će plesati. To je dio njegove obveze koje tada postaje kap koja je pretila čašu. Voditelj je na meti svima i u sukobu sa svima. „Kontese“ vode glavnu riječ i određuju pravila rada jer su i same postale dio vodstva skupine. Njima je sve dozvoljeno od žvakanja na probama do nošenja plastičnih boca u svećanim povorkama, odabira što će se gdje i kada plesati. Izvorne narodne nošnje postaju promocija njihove nedodirljivosti i samovolje jer su one ipak sada vodstvo koje određuju pravila koje niti struka ne poznaje, a tko je voditelj i član stručnog žirija da njima prigovori. One su ipak „kontese“ koje su postale vlast i sve znaju.

Je li voditelj uopće više potreban? Nezaštićen od bilo koga, što mu preostaje? Povuču se iz svega i sjećati se potrošenog vremena i novaca na projekt koji vode „neki novi klinci“ koji znaju podilaziti „kontesama“ i naplatiti svoj rad. Voditelj i tako može biti bilo tko, jer važno je da je nastup atraktivan za publiku, a izvornost je samo nuspojava koja se možda pojavi. Hrvatsko društvo folklornih koreografa i voditelja je na dobrom putu da spriječi kvazivoditelje u njihovom neradu i „kontese“ u njihovoj samovolji, ali proći će još mnogo vremena Hrvatska folklorna scena stane na zdrave noge.

Ukratko o povijesti folklorne struke

Do danas folklorna struka nije prepoznata i priznata u društvenoj, pedagoškoj i umjetničkoj praksi. Bilo je nekoliko pokušaja osnivanja više škole za folklorne voditelje, s čime bi se osim znanja dobila i relevantna stručna sprema ali te inicijative su ubrzo zamrle. To što je folklorna struka ostala bez službene potvrde birokratske hijerarhije stručnosti i izvan akademske zajednice imala je vrlo nepovoljan utjecaj na njezin razvoj, a ponajprije u stvaranju plodnog tla za iznicanje brojnih samozvanih voditelja i koreografa.

Od drugog svjetskog rata pa do danas spoznaje, znanja i umijeća iz folklorne struke sticana su prvenstveno kroz seminare. Prvi (tromjesečni) seminar za voditelje folklornih skupina održan je 1950. godine u Zagrebu. Nakon 13 godina, 1963. godine, dr. Ivan Ivančan, pokrenuo je Ljetnu škola folklor na Badiji (danas Škola hrvatskog folklor) koja je do današnjih dana zadržala vodeće mjesto u kvaliteti izobrazbe folklornih voditelja. Osim ljetne škole folkloru poduži kontinuitet održavanja ostvarili su: "Ciklus seminara dječjeg folklornog stvaralaštva" u organizaciji poduzeća Ethno iz Zagreba, od 1993. godine i Seminar folklor Panonske zone u organizaciji Kulturnog centra Gatalinka iz Vinkovaca, od 1994. godine. Određene spoznaje o narodnim plesovima mogla su se usvojiti na Kineziološkim fakultetima i Školi za klasičan balet odjel - plesač narodnih plesova u Zagrebu.

Nakon drugog svjetskog rata, u gradskim sredinama započela je praksa osnivanja kulturno umjetničkih društava u kojima

je folklorni amaterizam vrlo brzo postao najbrojnija i najpopularnija amaterska djelatnost. Sukladno interesu pokazala se i velika potreba za stručnim kadrovima kojih tada i nije bilo. U tom vremenu stručni i znanstveni autoriteti bili su etnolozi i etnomuzikolozi, a u praksa je bila prepuštena entuzijastima koji su svoje sklonosti prema folklornoj baštini oblikovali samostalnim učenjem i talentima.

Već sredinom pedesetih, šezdesetih i sedamdesetih godina, osim nekolicine etnologa, profesionalni plesači Lada, bili su jedini voditeljski kadar i kao takvi značajno su pridonijeli očuvanju i napretku gradskih folklornih ansambala. Osamdesete su bile vrlo važne, jer su se već u postavljenoj ladovskoj voditeljskoj hijerarhiji u počeli pojavljivati "folklorni anonimusi" bez profesionalnog pedigrea ali školovani na Ljetnoj školi folklor i značajno su u prodrмали i osvježili postojeće sociološke, pedagoške i umjetničke stereotipe.

Multidisciplinarnost folklorne struke

zahtjeva od njezinih nositelja usvajanje i savladavanje različitih umijeća i znanja (etnologija, etnomuzikologija, etnoko-reologija, terensko zapisivanje i istraživanje, pedagogija, sociologija, estetika, scenska načela, koreografija) i to je vjerojatno i glavni razlog nemoći u ostvarivanju željene ili "zahtijevane" izvrsnosti. Također valja pomno pratiti promjene u društvu i sukladno tome usuglašavati i svoja radna načela a poglavito u načinu prezentacije folklorne građe koja treba udovoljiti današnjem ukusu i željama djece i mladih.

Hrvatsko društvo folklornih koreografa je osnovano 2001. godine i vrlo brzo je postavilo kriterije za stjecanje određenog stručnog naziva za folklorne voditelje što je veliki učinak za prepoznavanje folklorne struke barem među članovima a sada nam predstoji još teži put k osvajanju zasluženog prostora u pedagoškoj i umjetničkoj zajednici. Nadam se uspjehu.

Dosadašnja praksa vrednovanja rada folklorne struke

Može li itko u današnje vrijeme zamisliti situaciju u kojoj jedna, eventualno dvije osobe procjenjuju dosege grupa koje se bave scenskom primjenom tradicijske kulture i to neovisno od toga pretendiraju li one biti tzv. izvorne, dječje, ili reproduktivne? Vrlo vjerojatno ne. Pa ipak, do prije dvadesetak godina takva situacija na području Hrvatske nije bila iznimka, već pravilo, poput zapovjedanog blagdana. Je li to bilo dobro? Jesu li grupe bile zadovoljne tadašnjim procjenama vrijednosti svog djelovanja? Tko su bili ljudi koji su vršili te procjene? Kakvo je bilo njihovo znanje i gdje su ga stekli? Jesu li imali stručnu vjerodostojnost? Umjetničku možda? I zašto je do primjena uopće došlo?

Tražeći odgovore na ova pitanja, u današnjim okolnostima u kojima djelujemo, ne može se zaobići činjenica koja doslovce „bode u oči“, a to je da prema kriterijima Hrvatskog društva folklornih koreografa i voditelja, jedine strukovne udruge u nas, svega tri osobe s područja cijele zemlje imaju zadovoljavajuće reference obavljati procjene kvalitete djelovanja već spomenutih tipova grupa. Nasuprot tome, samo

na području grada Zagreba, a slična je situacija u cijeloj zemlji, postoje deseci „stručnjaka“ koji godinama ocjenjuju dosege gradskih amatera. Svake godine njihove opservacije koje se odnose na ples, glazbu i narodne nošnje dostupne su u pisanom obliku i široj javnosti, kroz internetski objavljen bilten. I svake, pa i ove godine te opservacije izazivaju nevjericu i predmetom su komentara kako članova pojedinih grupa i njihovih voditelja, tako i svih onih koji su svjesni koliku odgovornost nosi napisana riječ o radu bilo koga, i bilo čega u bilo kojoj sferi javnog djelovanja. A kada se u takvim ocjenama procjenjuje djelovanje osoba koje su posvećene na bilo koji način očuvanju tradicijske kulture, stvar postaje još mnogo osjetljivijom.

Ne možemo se ne zapitati, znaju li te osobe da grupe koje ocjenjuju djeluju u okvirima Hrvatske škole scenske primjene folklor a čiji su utemeljitelji prof. Zvonimir Ljevaković i dr. sc. Ivan Ivančan, od kojih je ovaj potonji o problematici scenske primjene napisao i dvije knjige Folklor i scena, te Narodni plesni običaji u Hrvata, te da odavno prihvaćena i svjetski priznata Škola počiva na četiri osnovna postulata:

grupa, njihovih voditelja (plesnih i glazbenih), koreografa i glazbenih obrađivača pljušte tolike kritike?! Ili je amaterska scena potpuno potonula u ne znanje i ne kvalitetan rad, ili su osobe koje taj rad procjenjuju nedovoljno stručne kako bi to mogle uspješno činiti. Ili je u pitanju i jedno i drugo, jer....

Je li normalno da se osoba koja ocjenjuje rad jednog uglednog ansambla i koreografa koji na scenu postavlja pjesme i plesove svog rodnog kraja, usuduje pisati o stilu prikazanog područja a da NIKAD tamo nije bila i istraživala. Poznaje li uopće „autentičan materijal“, je li osjetila „terenski doživljaj“, prepoznaje li dijelove u kojima autor prenosi „vlastiti doživljaj na scenu“ i je li upućena u osnovne „scenske zakonitosti“? Daljnju nevjericu izaziva iznesena konstatacija kako se u tom koreografskom djelu prikazanom na kraju programa koji ocjenjuje, odudara od uobičajenog finog i mekanog stila ANSAMBLA te kako se nada da će nakon nekog vremena i ta koreografija biti u poznatom stilskom kontekstu grupe koja ju prikazuje. Što se iz iznesenog iščitava? Dakle, ne postoji autentični stil određenog sela ili područja, ne, i nije uopće važno

1. Poznavanje autentičnog materijala

2. Terenski doživljaj

3. Prenošnje vlastitog doživljaja na scenu

4. Poznavanje scenskih zakonitosti

U gore navedenim knjigama detaljno su opisane metode rada sukladne postulatima Škole a vezane uz rad sa:

1. Izvornim (seoskim) grupama

2. Dječjim grupama

3. Reproductivnim (gradskim) ansamblima

4. Rad za kazalište i film

5. Rad za televiziju

6. Stadionski ili dvoranski spektakli

7. Nastupi u povorkama

8. Folklorna natjecanja

Na ovim temeljima koje su postavili dvojica vrhunskih stručnjaka, a prihvatili ih i uspješno dalje promovirali i njihovi sljedbenici poput Kneževića, Šegovića, Bagura, itd., naša je Škola scenske primjene folklor kroz nastupe svojih reprezenata na mnogim natjecanjima seoskih, dječjih ili reproductivnih grupa diljem svijeta ostvarila vrhunske rezultate i može se u svjetskim okvirima smatrati najuspješnijom. Štoviše, Škola je poslužila kao uzor i putokaz mnogim drugim zemljama te njihovim stručnjacima. I konačno, takav pristup scenskoj primjeni tradicijske plesne i pjevnice baštine uspješno egzistira u nas od 1945. godine do danas. Pa, ako je tome tako, a u velikoj većini slučajeva jeste, kako je onda moguće da u procjenama i ocjenama rada velikog broja

što su naglašeni udarci nogama pri plesu stilska osobina kako tog sela, tako i cijelog kraja. To se zaboravilo? Ili se uopće nije znalo? Za tu osobu postoji (fini i mekani) stil određene grupe ili ansambla. Nevjerojatno ali istinito! Pa kako im onda vjerovati?

Je li normalno da osoba koja ocjenjuje nastup pojedine grupe u segmentu odijevanja ne primjeti da je grupa te večeri zbog bolesti izvođača zamijenila najavlvenu koreografiju u programu, te u svojoj ocjeni piše gotovo doktorsku disertaciju o - plavim ukrasima na šlingi u narodnoj nošnji Hrvata iz okolice Pečuha!? Vjerujem kako bi bizovačku nošnju, o kojoj se zapravo radilo, prepoznao i Ray Charles, no ne i osoba koja je te večeri procjenjivala godišnji koncert u segmentu odijevanja uglednog zagrebačkog ansambla, pa su tako - Hrvati iz okolice Pečuha odjenuli novo ruho! Nevjerojatno ali istinito! Pa kako im onda vjerovati?

O procjenama pojedinih „uglednih“ glazbenih pedagoga bez ikakvog dodira s autentičnom gradom u bilo kojem obliku, koji se čak upuštaju i u procjene plesnih i odjevnih komponenti postoji također ogromna dokumentacija pogodna za rubriku vjerovali ili ne!? Prosječan je solo pjevač, inače poznat po tome što je svojim neznanjem upropastio čuveni Ladov zvuk, pišući o izvedbi jednog poznatog koreografskog djela prisutnog na folklornoj sceni više desetaka godina, kojeg su prezen-

NASTAVAK NA STRANI 10

tirala dva ansambla na Smotri, imao svoju „viziju“. Tako za primjer dobre izvedbe kako u glazbenom smislu tako i u koreografskom (dopuštaju li mu to njegove kompetencije?), izdvaja izvedbu onog Ansambla koji to djelo prezentira potpuno promašeno i nakaradno, premda u drugom Ansamblu kojeg izdvaja kao loš primjer rade i djeluju njeni autori - i koreograf i glazbeni obrađivač – koji vjerojatno pojma nemaju kako njihovo vlastito djelo treba izgledati!? Kada ga jednom prigodom u razgovoru upozore kako to što je napisao „ne drži vodu“, i kako je izvedba Ansambla kojeg je pohvalio loša, i kako su oni kao autori nezadovoljni tom izvedbom, i kako je izvedba Ansambla u kojem i sami djeluju upravo ono što oni kao autori žele, on ih i u razgovoru pokušava uvjeriti kako su u krivu!!! Osim što je na prvi pogled jasno da tu postoji problem inteligencijske prirode, ovakav stav dokazuje da dotična osoba ne posjeduje niti elementarna znanja onoga što ocjenjuje. Takvih se žalosnih primjera svake godine može pročitati na desetke..... Pa kako im onda vjerovati?

Stoga je posve normalna, gotovo konsenzualna sumnja u vjerodostojnost komisija koje procjenjuju nastupe kako izvornih, tako dječjih i reproduktivnih grupa. Pretpostavka vjerodostojnosti jest prije svega znanje!

Znanje kod osoba koje ocjenjuju rad primjerice izvornih, seoskih skupina, znači da moraju apsolutno vladati građom. Takve osobe ne smiju dozvoliti bilo kakvo odstupanje od autentičnog i to niti u jednom segmentu. Niti plesnom, ni glazbenom, pa niti onom vezanom uz tradicionalno odijevanje. Kako bi to uopće mogle, te osobe moraju biti dobro obrazovana. Na žalost, u segmentu rada sa izvornim seoskim grupama, veoma često se događaju najstrašnije pogreške. Primarni problem je neuočavanje i neprepoznavanje nedopustivog miješanja raznih elemenata katkada potpuno nepodudarnih područja. Stoga, osobe koje ocjenjuju i procjenjuju djelovanje izvornih grupa moraju biti ljudi koji sjajno poznaju autentični materijal i koje su u stanju prepoznati devijacije. Osobe koje znaju da krave nisu ljubičaste i da na njima ne piše Milka, te da je vjerojatnost da Svizac zamata čokoladu, veoma mala. Jer rad izvornih seoskih grupa, te njihovo obnavljanje na terenu, za sve koji se ozbiljno bave tradicijskom kulturom pitanje je svih pitanja i vrhunski prioritet. Znanje pak kod osoba koje ocjenjuju rad reproduktivnih grupa moralo bi biti oplemenjeno dodatnim umjetničkim iskustvom i senzibilitetom, jer se pokazalo da je potpuno besmisleno čitati ocjene osoba bez ikakve vjerodostojnosti u umjetničkom (koreografskom i glazbeno-obrađivačkom) radu. Kako netko, tko nikada nije napravio koreografiju, glazbenu obradu, bio na terenu, tko (u praksi) ne poznaje scenske zakonitosti, i tko je eventualno bio prosječan folklorni plesač, pjevač ili glazbenik, može ocjenjivati nečije umjetničko djelo!?

Najsmješniji su pokušaji da se u tim opservacijama ukaže na odstupanja od autentične građe u pojedinim ili svim segmentima nekog djela. Poglavitito kad se radi o gradskim reproduktivnim ansamblima i vrhunskim hrvatskim koreografima koji itekako znaju kad, i zašto odstupaju kad odstupaju. Jer za razliku od onih koji ocjenjuju njihova umjetnička djela, itekako vladaju i autentičnom građom i vrlo dobro znaju što je hrvatska škola scenske primjene folklor. I razumiju zašto je jedan Ljevaković postavio na scenu korotnu nošnju u svoju koreografiju plesova otoka Krka, ili zašto je koreografirao Ladarke, ili zašto je prenio drmešare, zagorsko etnokoreološko dobro u svoje Prigrorske plesove, ili zašto primjerice u Kraljicama obredno kolo prate tri tambure samice svirajući istovremeno, itd. Ili zašto je primjerice dr. sc. Ivan Ivančan izvuкао parovno podbijanje molvarskog drmeša i u finalu čuvenih Podravskih svata dao cijelom ansamblu da ga pleše u formaciji klina, ili zašto se Molvarski svati plešu u nošnjama iz Koprivničkog Ivanca, ili zašto je ples Lepa Anka kolo vodi prikazao kao svadbeni marš, ili zašto je u svojoj koreografiji Zagorski drmešari, spojio plesove Jelica kolce vodila i Ajnzericu u jedan ples, itd. Da, odstupili su od izvornog, autentičnog, onoga što su vidjeli na terenu. Svjesno su odstupili, a zašto.....? Umanjuje li to njihovu umjetničku kvalitetu ili nam donosi neku novu vrijednost?

Odgovori na sva ta pitanja davno su opisani u već spomenute dvije knjige dr. sc. Ivana Ivančana. Kao što je već jednom netko napisao - knjige se u principu i pišu kako bi bile čitane. Stoga za početak, valja prije no što se netko upušta ocjenjivati i procjenjivati bilo čiji rad, nešto o tome i pročitati. Bio bi to minimum korektnosti kako prema poslu koji treba obaviti, tako i prema ogromnoj populaciji koja očekuje suvise sugestije i vrednovanje svoga rada. Odgovarajući na pitanja s početka ovog teksta valja konstatirati da u doba dok su procjene za područje cijele zemlje vršili prof. Ljevaković i dr. sc. Ivančan, problema nije bilo. Nije bilo prije svega iz razloga njihove neupitne stručne

i umjetničke vjerodostojnosti. Ti ljudi su cijeli svoj život proveli po hrvatskim selima, učeći od naroda o tradicijskoj kulturi. Pili su vodu sa izvora i tako stjecali znanja. Za dr. sc. Ivana Ivančana poznata je činjenica kako nema sela, čak ni na najmanjem otočiću u nas u kojem nije bio. Takve ljude, kod procjenjivanja nije bilo moguće prevariti. O umjetničkoj vjerodostojnosti da se i ne govori. U te ljude su i grupe i njihovi voditelji imali puno povjerenje, neovisno od toga radilo li se o seoskim, dječjim ili reproduktivnim ansamblima. Znali su da znaju. Vjerovali su im!

Na žalost, posljednjih dvadesetak godina došlo je do potpune erozije vjerodostojnosti u pogledu osoba koje ocjenjuju i procjenjuju. Odgovornost zbog takvog stanja djelimično leži i na organizatorima raznih smotri folklornog stvaralaštva koji u „stručne komisije“ pozivaju osobe koje to nisu i koje nemaju niti stručnu, ni umjetničku vjerodostojnost. A o potpunom nerazumijevanju prirode rada i djelovnja s jedne strane izvornih, a s druge strane dječjih i reproduktivnih grupa, da se i ne govori. Stoga ne čudi konsenzualno nepovjerenje prema članovima tako sastavljenih komisija.

Posljedica tog nepovjerenja, kao i kronična nedovoljna educiranost voditeljskog kadra, jest slabljenje kompletne amaterske scene u nas i neprijeporan pad kvalitete. Kako unaprijediti djelovanje grupa ukoliko voditelji nemaju povjerenja u osobe koje im sugeriraju promjene, kada procjenjuju da one ne posjeduju dovoljna stručna i umjetnička znanja kako bi njima osobno bilo što savjetovali? Zadatak stručnjaka jest kroz, prije svega, afirmativne opservacije dovesti amatersku scenu u najbolje moguće stanje u smislu omasovljenja, poboljšanja rada, te samim time kvalitativnog pomaka. Da bi se to ostvarilo, potrebno je vratiti povjerenje svih tipova grupa i njihovih voditelja u osobe koje ocjenjuju i procjenjuju njihovo djelovanje, kroz angažiranje osoba koje doista posjeduju kako stručnu, tako i umjetničku vjerodostojnost.

Zagreb, 3.11.2010. godine

Andrija Ivančan, dipl. etnolog i polonist